

Posolstvo Svätého Otca Františka

k 53. svetovému dňu pokoja

1. január 2020

Pokoj ako cesta nádeje: dialóg, zmierenie a ekologické obrátenie

1. Pokoj – cesta nádeje zoči-voči prekážkam a skúškam

Pokoj je vzácne dobro, predmet našej nádeje a túžby celého ľudstva. Nádej na pokoj ako ľudský postoj je poznačená existenciálnym napätím, vďaka ktorému aj často namáhavú prítomnosť „možno prijímať a žiť, ak smeruje k cieľu a ak si týmto cieľom môžeme byť istí, ak je tento cieľ taký veľký, že stojí za námahy spojené s cestou k nemu“¹. Tak sa nádej stáva cnosťou, ktorá nás pohýna na cestu, dáva nám krídla, aby sme napredovali, dokonca aj vtedy, keď sa prekážky javia ako neprekonateľné.

Naše ľudské spoločenstvo si nesie v pamäti i na svojom tele stopy čoraz ničivejších vojen a konfliktov, ktoré aj naďalej dopadajú zvlášť na tých najchudobnejších a najslabších. Aj pre celé národy je ťažké oslobodiť sa spod okovov vykorisťovania a korupcie, ktoré živia nenávisť a násilie. Ešte i dnes je mnohým mužom a ženám, deťom i starým ľuďom upieraná dôstojnosť, fyzická integrita, sloboda – vrátane tej náboženskej – sociálna solidarita a nádej na budúcnosť. Mnohí sú nevinnými obeťami bolestného ponižovania a vylúčovania, smútku a nespravodlivosti, nehovoriac o traume pochádzajúcej zo systematickej nevráživosti voči ich národu a ich drahým.

Hrozné skúšky občianskych i medzinárodných konfliktov, často zhoršené bezohľadným násilím, majú dlhodobý vplyv na telo a dušu ľudstva. Každá vojna sa v skutočnosti javí ako bratovražda, ktorá ničí projekt bratstva, ku ktorému je povolaná ľudská rodina.

Vojna, ako vieme, často začína neznášanlivosťou inakosti toho druhého, ktorá živí túžbu po vlastníctve a vôľu vládnuť. Táto neznášanlivosť sa rodí v srdci človeka z egoizmu a pýchy, z nenávisťi vedúcej k ničeniu, vytváraniu negatívneho obrazu o druhom, jeho vylúčeniu a vymazaniu. Vojna sa živí zvrátenými vzťahmi, hegemonickými ambíciami, zneužívaním moci, strachom z druhého a chápania odlišnosti ako prekážky. A naopak, toto všetko sa zhoršuje vojnou.

Ako som poznamenal počas nedávnej návštevy v Japonsku, z toho paradoxne vyplýva, že „naš svet žije v zvrhlej dichotómii, v ktorej chce brániť a garantovať stabilitu a mier prostredníctvom falošného pocitu bezpečnosti udržiavaného mentalitou strachu a nedôvery, ktorá napokon zamorí vzťahy medzi národmi a bráni akejkolvek forme dialógu. Medzinárodný mier

¹ BENEDIKT XVI.: encyklika *Spe salvi* (30. november 2007), 1.

a stabilita nie sú kompatibilné s nijakým pokusom o ich dosiahnutie pomocou strachu zo vzájomného zničenia alebo hrozby totálneho zničenia. Je možné ich vybudovať iba na základe celosvetovej etiky solidarity a spolupráce v službe budúcnosti, utváranej na vzájomnej závislosti a spoluzodpovednosti celej ľudskej rodiny dneška i zajtrajška.²

Každá situácia ohrozenia živí nedôveru a vedie ku stiahnutiu sa do vlastnej bezpečnej zóny. Nedôvera a strach oslabujú vzťahy a zvyšujú riziko násilia, vytvárajú začarovaný kruh, ktorý nikdy nemôže viesť k mierovým vzťahom. V tomto zmysle predstavuje aj odvrátenie nukleárnej hrozby len iluzórnu istotu.

Preto sa nemôžeme nazdávať, že zachováme stabilitu vo svete pomocou strachu zo zničenia, v nadmieru nestabilnej rovnováhe, visiacej na kraji jadrovej priepasti a uzavretej za múrmi ľahostajnosti, kde sa prijímajú spoločensko-ekonomické opatrenia otvárajúce cestu dráme vyradovania ľudských bytostí i samotného stvorenia, namiesto starostlivosti o jedny i druhé.³ Ako teda budovať cestu mieru a vzájomného uznania? Ako prelomiť nezdravú mentalitu hrozieb a strachu? Ako prelomiť v súčasnosti prevažujúcu dynamiku nedôvery?

Musíme sa usilovať o skutočné priateľstvo, založené na našom spoločnom pôvode od Boha a realizované vo vzájomnom dialógu a v dôvere. Túžba po pokoji je hlboko vpísaná do srdca človeka a nesmieme sa uspokojiť s ničím menším.

2. Pokoj – cesta počúvania, založená na pamäti, solidarite a bratstve

Hibakuša – teda tí, čo prežili bombardovanie Hirošimy a Nagasaki – patria medzi tých, čo dnes udržujú pri živote plameň kolektívneho svedomia, keď pred nasledujúcimi generáciami vydávajú svedectvo o hrôze toho, čo sa stalo v auguste 1945 a o nevyсловiteľnom utrpení, ktoré odvtedy trvá až podnes. Ich svedectvo odhaľuje a uchováva v tomto svete pamiatku obetí, aby sa ľudské svedomie stávalo čoraz odolnejším voči akýmkoľvek pokusom o nadvládu a ničenie: „Nesmieme dovoliť, aby súčasné a budúce generácie zabudli na to, čo sa tu stalo, táto spomienka je totiž zárukou a povzbudením k budovaniu spravodlivejšej a bratskejšej spoločnosti“.⁴

Tak ako oni, aj mnohí ďalší vo všetkých častiach sveta sa starajú o to, aby sa tieto spomienky zachovali pre budúce generácie, a to nielen preto, aby sa neopakovali tie isté chyby, alebo aby sa nepredkladali klamné obrazy minulosti, ale aj preto, že ako ovocie skúsenosti predstavujú základ a smerovanie súčasných i budúcich rozhodnutí na obranu mieru.

² *Príhovor o nukleárnych zbraniach*, Nagasaki, Park „Atomic Bomb Hypocenter“, 24. november 2019.

³ Porov. *Homília na Lampeduse*, 8. júl 2013.

⁴ *Príhovor o mieri*, Hirošima, Pamätník mieru, 24. november 2019.

Spomienka je však ešte niečím viac, je horizontom nádeje: spomienka na čo i len nepatrné prijaté gesto solidarity v tme vojen a konfliktov, môže často inšpirovať k odvážnym či dokonca heroickým gestám, môže dať do pohybu nové sily a zapáliť v jednotlivcoch i spoločenstvách novú nádej.

Otvoriť a stanoviť cestu pokoja je o to náročnejšia úloha, o čo komplexnejšie a protirečivejšie záujmy vo vzťahoch medzi osobami, spoločenstvami i národmi sú v hre. Treba sa preto predovšetkým odvolávať na morálne svedomie a na osobnú i politickú vôľu. Pokoj totiž vyviera z hĺbky ľudského srdca a politickú vôľu treba zakaždým znovu obnovovať, aby sa našli nové cesty na zmierenie a zjednotenie osôb a spoločenstiev.

Svet nepotrebuje prázdne slová, ale presvedčených svedkov, tvorcov pokoja, otvorených pre dialóg, odmietajúcich vylúčenie či manipuláciu. Nemožno totiž skutočne dospieť k pokojiu, ak neexistuje presvedčivý dialóg mužov a žien, ktorí hľadajú pravdu mimo ideológií a rozličných názorov. Pokoj „treba budovať nepretržite“,⁵ je to cesta, ktorou ideme spoločne, neustále hľadajúc spoločné dobro a usilujúc sa zachovať dané slovo a rešpektovať právo. Vzájomné počúvanie môže viesť k lepšiemu vzájomnému poznaniu a úcte voči tomu druhému, a to až do tej miery, že v nepriateľovi uvidíme tvár brata.

Mierový proces si vyžaduje trvalé úsilie. Je to trpezlivá snaha o hľadanie pravdy a spravodlivosti, ktorá ctí pamiatku obetí a ktorá krok za krokom otvára cestu k spoločnej nádeji, silnejšej ako odplata. V právnom štáte môže byť demokracia významnou paradigmou tohto procesu, keďže je založená na spravodlivosti a na snahe chrániť práva každej osoby, zvlášť ak je slabá a marginalizovaná, pri neustálom hľadaní pravdy.⁶ Ide o postupne rastúcu sociálnu stavbu, do ktorej každý zodpovedne prináša svoj príspevok na všetkých úrovniach spoločnosti – miestnej, národnej i svetovej.

Ako zdôraznil sv. Pavol VI.: „Dvojitá požiadavka rovnosti a spolurozhodovania smeruje k podpore určitého typu demokratickej spoločnosti... Inak povedané: je dôležitá výchova k politickému životu, ktorá má jednotlivcovi okrem znalosti jeho práv objasniť aj ich nevyhnutný korelát: poznanie jeho povinností voči druhým. Zmysel a plnenie povinnosti je podmienené schopnosťou sebaovládania, prijatím zodpovednosti a hraníc v uplatňovaní slobody jednotlivca i jednotlivých skupín.“⁷

Naopak, rozdelenie medzi členmi spoločnosti, nárast sociálnej nerovnosti a odmietanie používať nástroje na zaistenie ľudského integrálného rozvoja, ohrozuje dosahovanie spoločného

⁵ DRUHÝ Vatikánsky koncil: pastoračná konštitúcia *Gaudium et spes*, 78.

⁶ Porov. BENEDIKT XVI.: *Príhovor k predstaviteľom talianskych kresťanských zamestnaneckých združení (Associazioni Cristiane Lavoratori Italiani)*, 27. január 2006.

⁷ Apoštolský list *Octogesima adveniens* (14. máj 1971), 24.

dobra. Avšak trpezlivá práca, založená na sile slova a pravdy, môže prebudiť v ľuďoch schopnosť súcitu a tvorivej solidarity.

V našej kresťanskej skúsenosti si neustále pripomíname Krista, ktorý dal svoj život za naše zmierenie (porov. *Rim 5, 6 – 11*). Cirkev sa naplno podieľa na hľadaní spravodlivého poriadku, pričom naďalej slúži spoločnému dobru a živí nádej na pokoj prostredníctvom odovzdávania kresťanských hodnôt, morálneho učenia, sociálnych a vzdelávacích diel.

3. Pokoj – cesta zmierenia v bratskom spoločenstve

Biblia, zvlášť prostredníctvom slov prorokov, pripomína ľudskému svedomiu a národom zmluvu Boha s ľudstvom, ktorá obsahuje vzdanie sa túžby po ovládaní druhých a osvojenie si pohľadu na druhých ako na osoby, Božie deti, bratov a sestry. Druhých nikdy nesmieme vymedziť len tým, čo možno povedali alebo urobili, ale máme si ich vážiť pre prísľub, ktorý v sebe nesú. Iba ak si vyberieme cestu vzájomnej úcty, môžeme prelomiť špirálu pomsty a nastúpiť cestu nádeje.

Vedie nás pri tom úryvok z evanjelia, ktorý nám predkladá rozhovor medzi Petrom a Ježišom: „*Pane, koľko rás mám odpustiť svojmu bratovi, keď sa proti mne prehreší? Azda sedem rás?*“ *Ježiš mu odpovedal: „Hovorím ti: Nie sedem rás, ale sedemdesiatsedem rás“* (Mt 18, 21 – 22). Táto cesta zmierenia nás pozýva, aby sme v hĺbke svojho srdca našli silu odpustiť a schopnosť spoznať v druhých bratov a sestry. Keď sa naučíme žiť v odpúšťaní, porastie naša schopnosť stávať sa mužmi a ženami pokoja.

To, čo platí o mieri v sociálnom kontexte, platí aj v oblasti politiky a ekonomiky, pretože pokoj preniká všetky rozmery spoločenského života: nikdy nebude skutočný pokoj, ak nebudeme schopní vybudovať spravodlivejší ekonomický systém. Ako napísal Benedikt XVI. pred desiatimi rokmi v encyklike *Caritas in veritate*: „Prekonanie zaostalosti si vyžaduje nielen zlepšenie transakcií, založených na výmene, nielen samotnú premenu asistenčných štruktúr verejnej povahy, ale najmä úsilie o postupnú otvorenosť k takým formám ekonomickej činnosti, ktoré sú v celosvetovom meradle charakterizované kvótami nezištnosti a spoločenstva“ (39).

4. Pokoj – cesta ekologického obrátenia

„Ak nás zlé chápanie našich princípov niekedy zviedlo k ospravedlňovaniu zneužívania prírody alebo k despotickej nadvláde človeka nad stvorením, alebo k vojnám, nespravodlivosti a

násiliu, musíme ako veriaci uznať, že v takomto prípade sme boli neverní pokladu múdrosti, ktorý by sme mali strážiť.“⁸

S ohľadom na dôsledky nášho nepriateľstva voči druhým, nedostatku úcty voči spoločnému domu a hrubého vykorisťovania prírodných zdrojov – ktoré sa považujú iba za nástroje bezprostredného zisku, bez ohľadu na miestne spoločenstvá, spoločné dobro a prírodu – potrebujeme ekologické obrátenie.

Nedávna synoda o Amazónii nás povzbudzuje k tomu, aby sme znovu naliehavo apelovali na vytvorenie mierumilovného vzťahu spoluzitania medzi spoločenstvami a zemou, medzi prítomnosťou a minulosťou, medzi skúsenosťou a nádejou.

Táto cesta zmierenia je tiež výzvou na počúvanie a kontempláciu sveta, ktorý nám Boh daroval, aby sme z neho spravili náš spoločný domov. Zveril nám totiž prírodné zdroje, mnohé formy života a tiež našu zem, aby sme ju „obrábali a strážili“ (porov. *Gn 2, 15*) aj pre budúce generácie, prostredníctvom zodpovedného a účinného prispenia každého z nás. Okrem toho potrebujeme zmeniť svoje zmýšľanie a pohľad, aby sme sa väčšmi otvorili stretnutiu s druhými a prijatiu daru stvorenia, ktoré odráža krásu a múdrosť svojho Stvoriteľa.

Z toho vyplývajú zvlášť hlboké dôvody pre to, aby sme obývali náš spoločný dom novým spôsobom, aby sme jedni druhých prijímali aj s ich odlišnosťami, oslavovali a rešpektovali život, ktorý sme dostali a usilovali sa o také životné podmienky a modely spoločnosti, ktoré podpora rozvoj a pretrvanie života v budúcnosti, ako aj rozvoj spoločného dobra celej ľudskej rodiny.

Ekologické obrátenie, na ktoré vyzývame, nás povedie k novému pohľadu na život, keď si uvedomíme veľkodušnosť Stvoriteľa, ktorý nám daroval zem a ktorý nás povoláva radostne sa o ňu deliť s druhými v striedmosti. Takéto obrátenie sa chápe integrálne, ako zmena vzťahov k našim sestram a bratom, k iným živým bytostiam, k stvoreniu v jeho bohatej pestrosti a k Stvoriteľovi, ktorý je pôvodcom a zdrojom každého života. Od kresťanov si to vyžaduje „aby sa vo vzťahoch so svetom, ktorý nás obklopuje, prejavili všetky dôsledky nášho stretnutia s Ježišom“⁹.

5. *Dostaneme toľko, v koľko dúfame*¹⁰

Cesta zmierenia si vyžaduje trpezlivosť a dôveru. Nezískame pokoj, ak v neho nedúfame.

⁸ FRANTIŠEK: encyklika *Laudato si'* (24. máj 2015), 200.

⁹ *Tamže*, 217.

¹⁰ Porov. SV. JÁN Z KRÍŽA: *Temná noc*, II, 21, 8.

V prvom rade to znamená, že treba veriť v možnosť pokoja, veriť, že tí druhí potrebujú pokoj práve tak ako my. V tomto sa možno inšpirovať Božou láskou ku každému z nás: láskou oslobodzujúcou, nekonečnou, bezodplatnou a neúnavnou.

Strach je často zdrojom konfliktov. Je teda dôležité prekročiť naše ľudské strachy a uznať, že pred tým, ktorý nás miluje a očakáva ako Otec strateného syna (porov. 15, 11 – 24), sme deťmi v núdzi. Kultúra stretnutia je v rozpore s kultúrou ohrozovania. Z každého stretnutia robí totiž možnosť a dar veľkodušnej Božej lásky. Vede nás prekračovať hranice našich úzkych obzorov a neustále nás povzbudzuje, aby sme prežívali ducha univerzálneho bratstva, ako deti jediného nebeského Otca.

Na tejto ceste podporuje Kristových učeníkov aj sviatosť zmierenia, ktorú Pán dal pokrsteným na odpustenie hriechov. Táto sviatosť Cirkvi, ktorá obnovuje jednotlivcov i spoločností, nás pozýva k obráteniu pohľadu na Ježiša, ktorý „*zmieril všetko so sebou*“ (Kol 1, 20); a požaduje, aby sme zanechali akékoľvek násilie v myšlienkach, slovách i skutkoch, či už voči blízkym alebo voči stvoreniu.

Milosť Boha Otca sa dáva ako bezpodmienečná láska. Keďže sme v Kristovi prijali jeho odpustenie, môžeme sa vydať na cestu a ponúknuť pokoj mužom a ženám našej doby. Deň po dni nám Duch Svätý vnuká správne postoje a slová, aby sme sa stali tvorcami spravodlivosti a pokoja.

Nech nás Boh pokoja požehnáva a príde nám na pomoc.

Nech nás sprevádza Mária, Matka Kniežaťa pokoja a Matka všetkých národov na zemi, a nech nás podporuje na každom kroku na ceste zmierenia.

Nech každý človek, ktorý príde na tento svet, môže okúsiť život v pokoji a naplno rozvinúť prísľub lásky a života, ktorý v sebe nosí.

Vo Vatikáne 8. decembra 2019

František